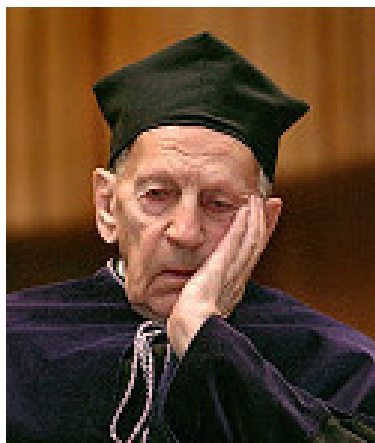

Profesor Jan Łopuski (1917–2019) Sylwetka i dorobek

W dniu 18 września 2019 roku pożegnaliśmy zmarłego osiem dni wcześniej Profesora Jana Łopuskiego, wybitnego znawcę prawa morskiego i ubezpieczeniowego, cenionego nauczyciela akademickiego, niezwykle szlachetnego i prawnego człowieka. Spoczął na Cmentarzu Oliwskim w Gdańsku, albowiem w Trójmieście (a ściślej, w Gdyni) spędził ostatnie lata swego długiego i bogatego życia.

Profesor Jan Łopuski przeżył 102 lata. Był postacią wyjątkową, a Jego życiorys to niemal gotowy scenariusz filmu o losach polskiej inteligencji w XX i XXI wieku. Z tych względów, ale przede wszystkim z uwagi na zasługi Profesora dla nauki prawa, warto ukazać Jego sylwetkę i dorobek, aby zachować je w pamięci kolejnych pokoleń.

Dwa lata temu, w styczniu 2017 roku, Wydział Prawa i Administracji UMK w Toruniu uczcił setne urodziny Profesora konferencją naukową oraz specjalnym albumem. Na łamach „Wiadomości Ubezpieczeniowych” ukazała się z tej okazji okolicznościowa notka¹.

Profesor Jan Łopuski urodził się dnia 3 stycznia 1917 roku w Strzegomicach koło Dębicy. Uczęszczał do Gimnazjum im. Sobieskiego w Krakowie. W 1939 roku, tuż przed wybuchem II wojny światowej

1. Zob. E. Kowalewski, W.W. Mogiński, *Stulecie urodzin Profesora Jana Łopuskiego [konferencja naukowa w Toruniu]*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2017, nr 1, s. 3–5.

ukończył studia prawnicze na Uniwersytecie Jagiellońskim. Brał udział w kampanii wrześniowej w szeregach 24 Dywizji Piechoty. Po klęsce wojny obronnej, wstąpił do Związku Walki Zbrojnej Armii Krajowej Obwodu Dębica. Od maja 1944 roku był oficerem broni Inspektoratu AK Rzeszów. W grudniu 1944 roku aresztowany przez NKWD, został zesłany do łagru w Stalinogorsku. Po uwolnieniu przedostał się na Zachód i wstąpił do II Korpusu Generała Andersa. W latach 1945–1947 służył w Polskich Siłach Zbrojnych we Włoszech (w 3. Dywizji Strzelców Karpackich) i Wielkiej Brytanii.

Do Polski wrócił w 1947 roku. W okresie PRL, ze względu na działalność w AK, służbę w Armii Andersa i kontakty z organizacją WiN, a także otwarcie krytyczny stosunek wobec nowego ustroju, był nieustannie w kręgu „zainteresowań” organów bezpieczeństwa. Przebyty szlak bojowy oraz autentyczny patriotyzm wyznaczyły postawę życiową Profesora na długie lata.

Po powrocie do kraju Profesor Łopuski rozpoczął pracę w przedsiębiorstwach morskich, rozwijając jedną ze swych pasji, jaką było prawo morskie. Jednocześnie był uczestnikiem seminarium doktorskiego prof. Józefa Górskiego na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego. Na uczelni tej w 1951 r. uzyskał stopień doktora, broniąc dysertację pod tytułem: *Czarter na czas – studium z prawa morskiego*. Lata 50. XX w. to początek kariery Profesora jako adwokata i radcy prawnego oraz rozpoczęcie pracy w Komisji Prawa Morskiego Polskiej Akademii Nauk. Nieceniony był wkład Profesora w kodyfikację prawa morskiego (1957–1961).

Kolejne lata wiążą się z Jego pracą w Instytucie Morskim w Gdańsku, Wyższej Szkole Morskiej oraz Morskim Instytucie Rybackim w Gdyni, a także z udziałem – z ramienia Ministerstwa Żeglugi – w pracach agencji i organów ONZ zajmujących się między innymi problematyką prawa morskiego, jak United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). W 1970 roku na Wydziale Prawa i Administracji UAM w Poznaniu uzyskuje Profesor stopień doktora habilitowanego w oparciu o rozprawę habilitacyjną pod tytułem *Odpowiedzialność za szkodę w żegludze morskiej*, wydana przez Wydawnictwo Morskie.

W 1971 roku Profesor Łopuski rozpoczął pracę na stanowisku docenta na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Z miastem tym związał się na wiele lat. W UMK uzyskał stanowisko profesora nadzwyczajnego (1977), a następnie tytuł profesora zwyczajnego (1984). Od 1972 roku pełnił funkcję Kierownika Zakładu Prawa Handlu Zagranicznego UMK, a od 1984 roku – Kierownika Zakładu Prawa Międzynarodowego Obrotu Cywilnego. W latach 1981–1982 kierował Zakładem Prawa Postępowania Cywilnego, a w latach 1984–1986 był jego kuratorem. W trakcie swej kariery naukowo-dydaktycznej Profesor wypromował czterech doktorów; poza tym wielokrotnie pełnił funkcję recenzenta w przewodach habilitacyjnych i profesorskich. W 1986 roku przeszedł na zasłużoną emeryturę.

Poza pracą na UMK aktywnie działał w wielu instytucjach. Był m.in. członkiem Rady Instytutu Prawa Sądowego (później Instytutu Prawa Cywilnego), której w latach 1973–1975 przewodniczył. Przez kilka lat (1974–1976) był Przewodniczącym Komitetu Redakcyjnego „Acta Universitatis Nicolai Copernici”. W 1981 roku – na fali ówczesnych przemian – w pierwszych demokratycznych wyborach władz rektorskich i dziekańskich został wybrany Dziekanem Wydziału Prawa i Administracji UMK. Profesor zrezygnował jednak ze stanowiska latem 1982 roku, gdy władze PRL odwołały z funkcji Rektora UMK prof. Stanisława Dembińskiego.

W latach 1981–1983 Profesor Jan Łopuski był członkiem Komitetu Nauk Prawnych PAN. Aktywnie udzielał się w Sekcji Polskiej Międzynarodowego Stowarzyszenia Prawa Ubezpieczeniowego (AIDA) oraz w Polskim Stowarzyszeniu Prawa Morskiego, będącym członkiem Międzynarodowego Komitetu

Morskiego [CMI]. W 1987 roku (już po przejściu na emeryturę) objął stanowisko przewodniczącego Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Morskiego, której wysiłkiem uchwalono m.in. Kodeks morski z 2001 roku.

Prze cały okres aktywności zawodowej, łączył Profesor pracę naukową z działalnością consultingową i mediacyjną. Był m.in. arbitrem Międzynarodowego Sądu Arbitrażowego ds. Żeglugi Morskiej i Śródlądowej w Gdyni, członkiem Kolegium Arbitrów Polskiej Izby Handlu Zagranicznego (PIHZ), a także doradcą lub konsultantem instytucji morskich, handlowych i ubezpieczeniowych. Przez szereg lat był doradcą Zarządu Towarzystwa Ubezpieczeń i Reasekuracji WARTA SA.

Można przypomnieć, że w 1990 roku Profesor Jan Łopuski był promotorem w procesie nadania Lechowi Wałęsie tytułu doktora *honoris causa* UMK w Toruniu.

Dorobek naukowy Profesora Jana Łopuskiego obejmuje około 260 publikacji, w tym 30 monografii, blisko 200 artykułów, glos, referatów i recenzji. Oprócz prac ściśle naukowych wydał Profesor kilka tomów wspomnień, w tym książkę pod znamienym tytułem *Pozostać sobą w Polsce Ludowej. Życie w cieniu podejrzeń*. Inna praca – *Losy Armii Krajowej na Rzeszowszczyźnie* – jest uznawana za jedno z pierwszych opracowań traktujących o działaniach komunistycznego aparatu represji na tym terenie.

Zainteresowania naukowe Profesora Łopuskiego były rozległe, ale szczególnie dotyczyły prawa morskiego i ubezpieczeniowego. Wielkim osiągnięciem Profesora było przygotowane pod Jego redakcją i z Jego wiodącym udziałem pionierskie (trzytomowe) dzieło *Prawo morskie*, publikowane w latach 1996–2000, nagrodzone w 2001 roku przez Ministra Edukacji Narodowej i Sportu. W dziedzinie ubezpieczeń opinie Profesora (nierazko, krytyczne) miały istotne znaczenie dla kształtowania się nowoczesnego ustawodawstwa. Szczególnie cenne były wypowiedzi Pana Profesora na temat kolejnych ustaw o działalności ubezpieczeniowej czy nowelizacji przepisów kodeksu cywilnego o umowie ubezpieczenia (np. w 2007 roku). Stanowiły one w dużym stopniu wytyczne dla ustawodawcy i praktyki ubezpieczeniowej.

Pracy badawczej Profesor nie zaprzestał nawet po przejściu na emeryturę (w 1986 roku). Nadal publikował – nie tylko w czasopismach polskich („Państwo i Prawo”, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” czy „Prawo Asekuracyjne”), ale i międzynarodowych (m.in. „Journal of Maritime Law and Commerce”, „Revista Europea de Derecho de la Navegación Marítima y Aeronáutica” czy „Le Droit Maritime Français”). Był redaktorem zeszytów „Prawo Morskie” wydawanych przez PAN Oddział w Gdańsku.

Profesor Łopuski został odznaczony Krzyżem Srebrnym Orderu *Virtuti Militari*, Krzyżem Walecznych i Medalem Komisji Edukacji Narodowej, a w 2006 roku – Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. W 2010 roku Instytut Pamięci Narodowej nadał Profesorowi tytuł Kustosza Pamięci Narodowej, „za szczególnie aktywny udział w upamiętnienie historii Narodu Polskiego w latach 1939–1989”. Macierzysty Uniwersytet Mikołaja Kopernika wyróżnił Profesora najbardziej prestiżową nagrodą UMK w postaci „Konwalii Kopernikańskiej” (*Convallaria Copernicana*).

Przez całe swe życie, oprócz Wybrzeża i Torunia, szczególnie ciepłym uczuciem darzył Pan Profesor Podkarpacie, skąd się wywodził. W latach 80. ubiegłego wieku brał udział w organizowanych w Rzeszowie Katolickich Tygodniach Historycznych, a w 1987 roku był jednym z założycieli Duszpasterstwa Kombatantów Armii Krajowej. W uznaniu zasług, w 2002 roku zyskał tytuł Honorowego Obywatela Rzeszowa.

Pani Profesor Biruta Lewaszkiwicz-Petrykowska, w okolicznościowym liście napisanym z okazji setnych urodzin Profesora Łopuskiego trafnie zauważyła, iż był On reprezentantem pokolenia, które u progu dorosłego życia stanęło wobec dramatycznych zdarzeń i prawdziwie tragicznych

wyborów. W powszechnej opinii pomimo trudności i przeciwności Profesor Jan Łopuski na zawsze pozostał wierny swoim wartościom i ideałom, do których w trudnych momentach się odwoływał².

Jesteśmy przekonani, że postawa i dorobek Profesora Jana Łopuskiego mogą być wzorem dla kolejnych pokoleń prawników. Drogowskazem powinny być takie ideały Profesora, jak honor, prawość i przyzwoitość, a w sferze nauki – pracowitość i pasja badawcza, a także stawianie badaniom naukowym celów praktycznych. Bardzo cenną wskazówką dla badaczy prawa ubezpieczeniowego może być racjonalne i praktyczne podchodzenie do instytucji ubezpieczenia.

Przekazując tych kilka refleksji, pragniemy wyrazić Panu Profesorowi ogromny szacunek, wieczną pamięć i podziękowanie za wszelkie dokonania i wspaniałe życie.

Cześć Jego pamięci!

opr. *Eugeniusz Kowalewski, Władysław W. Mogilski, Michał P. Ziemiak*

2. Zob. szerzej M. Nesterowicz, *Sylwetka naukowa prof. dr hab. Jana Łopuskiego*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici, Prawo XXVIII” 1990, z. 205, s. 3 i nast.